

NADADARUMA A DAMIT

(Different Languages)

A Phrase Book For Ga'dang

compiled by

Kathleen Forfia
Sherilyn Moore

Illustrated by

Ishmael Arango
Baldwin Ngolab

Summer Institute of Linguistics, Inc.
Translators 1978 Publishers

Published

in cooperation with
Bureau of Public Schools
and
Institute of National Language
of the
Ministry of Education and Culture
Manila, Philippines

Additional copies of this publication may be obtained
from:

Fillit
P.O.Box 2270
Manila, 2801

or

Fillit
SIL, Bagabag Airport
Bagabag, Nueva Vizcaya, 1505

A Phrase Book For Ga'dang

22.5-978-2.4C

57.20P-786068B

Printed in the Philippines

FOREWORD

Some of the glory of the Philippines lies in the beautiful variety of people and languages within its coasts. It is to the great credit of the national leadership over the years that no attempt has been made to destroy this national heritage. The goal has been instead to preserve its integrity and dignity while building on this strong foundation a lasting superstructure of national language and culture.

The present book is one of many designed for this purpose. It recognizes the pedagogical importance of dividing literacy and second language learning into two steps--literacy being the first. When a student has learned to read the language he understands best, the resulting satisfaction in his accomplishment gives the drive and confidence he needs to learn the national language. His ability to read, furthermore, is the indispensable tool for the study this program will require.

The Ministry of Education and Culture of the Philippines is proud to present this latest volume in a nationwide series designed to teach the national language through literacy in the vernaculars. It will strengthen both the parts of the nation and the whole.

JUAN L. MANUEL
Minister

PREFACE

The purpose of this book is to help speakers of Ga'dang communicate with speakers of Pilipino, Ilocano, and English.

Commonly used expressions are given in the four languages. They are grouped by topics but are not dialogues. Translations are not literal, but are designed to express each phrase in a way that is natural to the language and culture in question.

The phrases were compiled in Masoblant, Mountain Province during August-December, 1977.

Special thanks are extended to Amparo Mabanag and to many people from Masoblant for their assistance in providing the Ga'dang portions.

Special thanks also are extended to Mr. Rodolfo Barlaan and Mr. Perry Macabuhay for providing the Pilipino versions and to Miss Helen Madrid and Mrs. Patricia Macabuhay for the Ilocano. All are field workers of the Translators Committee of the Philippines.

Kathleen Forfia
Sherilyn Moore

Summer Institute of
Linguistics

Ino Neturak Sitaw a Leburu

1. Ino angnga'lang si kasittolay	2
2. Ino angngiyafu	4
3. Ino nalawara tatabbag	6
4. Mannodoyug	12
5. Ino ira a ta'abbalay	14
6. Wawwayi	16
7. Ino baggitam nu aggatakit	20
8. Nangngan na baggi	22
9. Ino addamit	26
10. Nu manurakketam	28
11. Nu mangnganetam	32
12. Ino akkanannu	34
13. Maggatang anna mattawar	36
14. Mangalyog	40
15. Tufukan ino dalan a angan na	44
16. Akkakokwa na langit	46
17. Makkakammu	48
18. Sey giskwelan	52
19. Ayam anna korwan a makkarayam	54
20. Ino orat	58
21. Bilang	64
22. Pirak	66

Ino angnga'lang si kasittolay

Ino angngiyafu

Ino nalawara tatabbag

Ino angnga'lang si kasitto'lay

1. Sintaw naggabwattannu?	1. Naggappuam?
2. Sintaw angannu?	2. Papanam?
3. Se'oy.	3. Idiay.
4. Umangak sey agyanandaw.	4. Mapanak idiay ayanyo.
1. Ayowak.	1. Apo.
2. Ayokayu.	2. Dakayo gayam!
3. Umunek kayu.
Sumallung kayu.	3. Umuni kayo.
Umrek kayo.
4. Ma'untakun.	4. Umun-unaakon.
5. Manokun.	5. Agawidakon.
6. Intamun.	6. Intayon.

Sa daan:

1. Saan kayo nanggaling?
2. Saan kayo pupunta?
3. Diyan lang.
4. Pupunta ako sa inyo.

1. Where are you coming from?
2. Where are you going?
3. I am going there.
(I am just walking.)
4. I am going to your place.

Sa bahay:

1. Tao po!
2. Kayo pala.
3. Umakyat kayo.
Tuloy po kayo.
4. Mauuna na ako sa inyo.
5. Uuwi na ako.
6. Tayo na.

1. Hello.
(call when approaching house)
2. You come.
3. Come on up.
Come inside.
4. I'll go ahead.
(said when leaving)
5. I'm going home.
6. Let's go now.

Ino angngiyafu

1. Nalawara abbindaw.
Natafatafingke.
2. Nalawara agyanan yo lubbundaw.
3. Anggangku to se nasiyanak.
4. Nala'ingka a makkalutu.
5. Nalawara nakkantam.
6. Nala'ingka a minggeles.
7. Damana ta letaratun takayu?
8. Pakomannak se ammek
ginagguriyat.
9. -----

1. Nagpintas ti anakyon.
Nakaluklukmeg!
2. Napintas ti lugaryo.
3. Kayatko ditoy ta natalna.
4. Naglaingka nga agluto.
5. Nagimas ti kinnan tayo.
6. Naglaingka nga aginglis.
7. Mabalín nga litratuen
kayo?
8. Despensarem ta diak
inggagara.
9. Agyamanak.

1. Maganda ang iyong anak.
Napakalusog.	1. Your child is beautiful.
So healthy.
2. Magandang tirahan ang iyong
lugar.	2. Your place is a nice place
to live.
3. Gusto ko rito. Tahimik na
lugar.	3. I like it here; it's a
peaceful place.
4. Mahusay kang magluto.	4. You are a good cook.
5. Napakasarap ng pagkaing iyon.	5. That meal was delicious.
6. Mahusay kang magsalita ng
Ingles.	6. You are an expert at speaking
English.
7. Maaari ba kitang kunan ng
larawan?	7. May I take your picture?
8. Ipagpaumanhin po ninyo, hindi
ko po sinasadya.	8. Sorry, it wasn't intentional.
9. Salamat po.	9. Thank you.

Ino nalawara tatabbag

1. Ammek ammu.	1. Diak ammo.
2. Purayannun.	2. Bay-amon.
3. Ikka pelang.	3. Adda kenka.
4. Ikkanakun.	4. Siakton.
5. Manokun.	5. Mapanakon.
6. Akkanin taw.	6. Umayka man ditoy.
7. A'dandak si coke.	7. Ikkannak man iti coke.
8. Bukkatannu kayatan.	8. Ilukatmo man ta ridaw.
9. Iyaku'nu sawang.	9. Irikepmo ta tawa.
10. Embuka.	10. Mabiit laeng.
11. Mebulungka sikwak.	11. Makikuyugka kaniak.
12. Sanna yan bulunnu ya?	12. Asino dayta kadduam?
13. Ammum ino mayor sinay a
lubbun?	13. Am-ammom ti mayor ti
dayta a lugar?
14. Ammuk nu ma'itak.	14. Amnok no makitak.
15. Sanneno anganna? .	15. Ania ti naganna?

1. Hindi ko alam.	1. I don't know.
2. Bayaan mo na.	2. Never mind.
3. Bahala kayo.	3. It's up to you.
4. Ako na.	4. I'll do it.
5. Aalis na ako.	5. I'll be going now.
6. Halika rito.	6. Come here.
7. Dalhan mo ako ng 'coke'.	7. Bring me a Coke.
8. Buksan mo ang pinto.	8. Open the door.
9. Isara mo ang bintana.	9. Close the window.
10. Sandali lang.	10. Please wait a moment.
11. Sumama kayo sa akin.	11. Come with me.
12. Sino ang kasama mo?	12. Who is your companion?
13. Kilala mo ba ang alkalde sa
lugar na iyon?	13. Do you know the mayor of
that place?
14. Kilala ko siya sa mukha.	14. I know him by sight.
15. Ano ang pangalan niya?	15. What is his name?

16. Ammek madandam.
Nakalyawangkun ma'lud.

17. Ammek ma'awatan.

18. Sanna yo ya?

19. Sanna yan?

20. Sanneno'oya?

21. Makan lapis tan?

22. Na'ansa?

. Inya?

Makangkwa?

23. Sintaw?

Ma?

Ansanna?

24. Sannammay?

25. Ipidwammo kunnuwe.

26. Bulunannak abbu.

27. Wara bariyam?

28. Makkangkamak.

16. Diak malagipen.
Nalipatakon.

17. Diak maawatan.

18. Ania daytoy?

19. Ania dayta?

20. Ania daydiay?

21. Akin lapis dayta?

22. Fanno?

Asino?

Akinkukua?

23. Adinno?

Apay?

Kasano?

24. Apay nga saan.

25. Pangngaasim ta ulitenman.

26. Mabalín nga kuyugennak?

27. Adda sinsilyom?

28. Sige. Agap-apuraak ngamin.

16. Hindi ko matandaan.
Nakalimutan ko na.	16. I don't remember./ I have
forgotten.
17. Hindi ko maunawaan.	17. I do not understand.
18. Ano ito?	18. What is this?
19. Ano iyan?	19. What is that?
20. Ano iyon?	20. What is that yonder?
21. Kaninong lapis iyan?	21. Whose pencil is that?
22. Kailan?
Sino?
Kanino?	22. When?
Who?
Whose?
23. Saan?
Bakit?
Papaano?	23. Where?
Why?
How?
24. Bakit hindi?	24. Why not?
25. Pakiulit mo nga ang iyong
sinabi.	25. Please repeat what you said.
26. Maaari bang samahan mo ako?	26. Would you please accompany me?
27. May barya ka ba?	27. Do you have small change?
28. Nagmamadali ako!	28. I'm in a hurry.

Mannodoyug

Ino ira a ta'abbalay

Wawway1

Mannodoyuk

1. Sintaw ino gakkuruwa
naggabwatannu?
 2. Sintaw pagyanannu to ingke'in?
 3. Sintaw naggabwattannu ingke'in?
 4. Sanna damak a iduffun sikwam?
 5. Inangak pelang makakkiyayam.
 6. Gaggamwangngu?
 7. On. Gaggamwangku pelang
singgafi a naggabwat sey
Baguio.
1. Taga-ano ka a sigud?
 2. Faggigianam itan?
 3. Naggappuam itan?
 4. Ania ti mabalin nga
maipaayko kenka?
 5. Agpassiarak laeng.
 6. Kasangsangpetmo?
 7. Wen, kasangsangpetko
laeng idi kalman a naggapu
idiay Baguio.

1. Taga saan po ba kayong talaga?
2. Saan kayo nakatira ngayon?
3. Saan kayo galing ngayon?
4. Ano ang maipaglilingkod ko sa inyo?
5. Dumadalaw lang ako.
6. Kararating mo lang ba?
7. Oo, kararating ko lang kahapon mula sa Baguio.

1. Where are you from originally?
2. Where are you staying now?
3. Where did you just come from?
4. What can I do for you?
5. I just came to visit.
6. Have you just arrived?
7. Yes, I came just yesterday from Baguio.

Ino ira a ta'abbalay

1. Nabiyag kepay i amam?
2. On, udde natay i ina sin tatatarun.
3. Pidya kayu a makakarolak?
4. Walu kami amin.
5. Ikkeno ka'untan?
6. Bakkan. Ikkanak ino ka'uddiyan.
7. Pidya runnun?
8. Wara atawam?
9. Wara abbingngu?
10. On. Limeranno abbingku.
11. Aduwera bafay, talluwera lalaki.

1. Sibibiag pay laeng dagiti nagannak kenka?
2. Sibibiag pay laeng ni Tatang, ngem ni Nanang ket natay idi napalabas a tawen.
3. Mano kayo nga agkakabsat?
4. Walu kami amin.
5. Sika ti inauna?
6. Saan, siak ti inaudi.
7. Mano ti tawenmo?
8. Adda asawamon.
9. Adda annakmon?
10. Wen, adda liman.
11. Dua ti babbai ken tallo ti lalaki.

1. Buhay pa ba ang tatay mo?	1. Is your father still living?
2. Oo, pero ang nanay ko ay namatay noong isang taon.	2. Yes, but my mother died last year.
3. Ilan kayong magkakapatid?	3. How many brothers and sisters do you have?
4. Walo kaming magkakapatid.	4. There are eight children in our family.
5. Kayo ba ang panganay?	5. Are you the eldest?
6. Hindi, ako ang bunso.	6. No, I am the youngest.
7. Ilan taon na kayo?	7. How old are you?
8. May asawa ba kayo?	8. Do you have a wife?
9. May mga anak na ba kayo?	9. Do you have children?
10. Oo, mayroon na akong limang anak.	10. Yes, I have five children.
11. Dalawang babae at tatlong lalaki.	11. Two are girls and three are boys.

Wawwayi

ama	ama	ama	father
ina	ina	ina	mother
abbing	anak	anak	offspring
abbing	anak	anak	son, daughter
atawa	asawa	asawa	husband
atawa	asawa	asawa	wife
pangit, balu	balo	balo	widower, widow
-----	kaayan-ayat	noby	fiancee
kolak	kabsat	kapatid	brother, sister
uddi	ub-ubing	bunso	youngest
palungo	in-inauna	panganay	eldest
afu	apo	nuno	grandparent
afu	apoko	apo	grandchild
ulitag, titti	uliteg.ikit,anti	tiyuhin,tiyahin	uncle, aunt
panganakan	kaanakan	pamangkin	nephew, niece
kapinsan	kasinsin	pinsan	first cousin

katuwangan	katugangan	biyanan	parent-in-law
katayug	kayong	bayaw	brother-in-law
ipag	ipag	hipag	sister-in-law
manuwang	manugang	manugang	son, daughter- in-law
wayi	kabagyan	(mga)kamag-anak	relative(s)
kalubunan	kailian	kababayan	townmate
bulun	gayyem	kaibigan	friend
kalingga	kabusor	kaaway	enemy
tolay	tao	tao	person
lalaki	lalaki	lalaki	male
bafay	babai	babae	female
abbing	ubing	bata	child
buwanak	baro	binata	young man (unmarried)
balatang	balasang	dalaga	young woman (unmarried)
lakay, bakat	lallakay, babbaket	matandang lalaki, babae	old man, woman

Ino baggitam nu aggatakit

Nangngan na baggi

Ino baggitam nu aggatakit

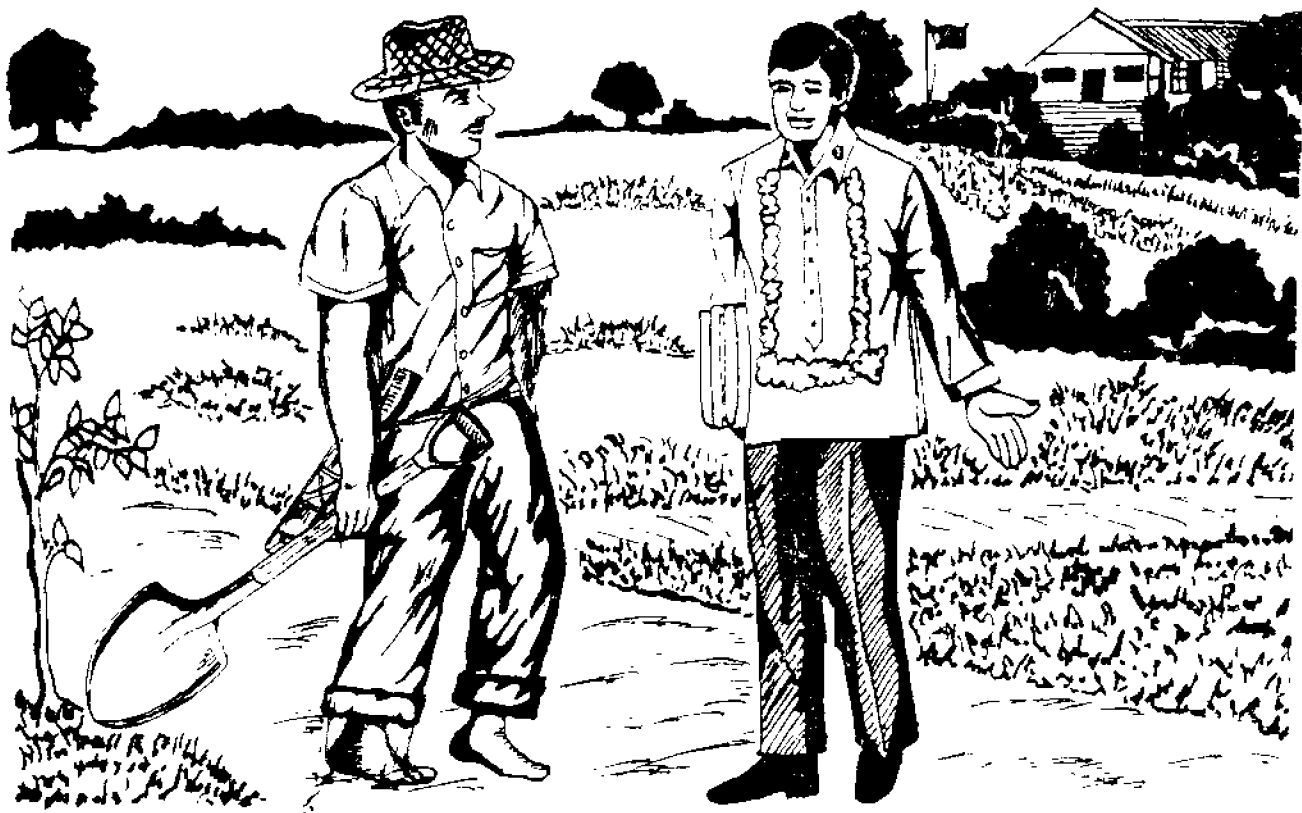
1. Narakkat ino gawagawayanna.	1. Madi ti rikriknaena.
2. Matakit.	2. Masakit.
3. Umangka si doktor.	3. Agpakitaka iti doktor.
4. Sintaw agyanan na doktor?	4. Ayan ti doktor?
5. Sanneno gi'nannu?	5. Ania ti rikriknaem?
6. Malo uluk.	6. Nasakit ti ulok.
7. Nutak so gafi.	7. Nagsarwaak idi rabii.
8. Maliwawwagak anna
mababannak.	8. Maululawak ken
aggurgurigorak.
9. Mababannak nakuy.	9. Addan sa malariak.
10. Inditsyonan taka.	10. Indiksonianan daka.
11. Tumarannu yo agas kadde
tangnganaw.	11. Tomarem daytoy agas kada
tumenga ti aldaw.

1. Masama ang kanyang pakiramdam.	1. He doesn't feel well.
2. Siya ay may sakit.	2. He is sick.
3. Pumunta ka sa manggagamot.	3. Go to the doctor.
4. Saan ako tatawag ng manggagamot?	4. Where can I find a doctor?
5. Ano ang iyong nararamdaman?	5. Tell me how you feel.
6. Masakit ang aking ulo.	6. I have a headache.
7. Nagsuka ako kagabi.	7. I vomited last night.
8. Nahihilo ako at may lagnat.	8. I feel dizzy and have a fever.
9. May malaria yata ako.	9. I think I have malaria.
10. Iiniksiyunan kita.	10. I will give you a shot.
11. Inumin ninyo ang gamot na ito tuwing tanghali.	11. Take this medicine every day at noon.

Nangngan na baggi

langalay	takkiag	bisig	arm
daruru	likud	likod	back
baggi	bagi	katawan	body
tulang	tulang	buto	bone
simid	timid	baba	chin
ta'gang	barukong	dibdib	chest
layag	lapayag	tainga	ear
siku	siko	siko	elbow
mata	mata	mata	eye
mutung	rupa	mukha	face
tamuru	ramay	daliri	finger
takki	saka	paa	feet
kiray	muging	noo	forehead
abuk	buok	buhok	nair (head)
kamat	ima	kamay	hand
futu	puso	puso	heart
atud	tumeng	tuhod	knee

uffu	luppo	hita	leg, upper
bilag	gurong	binti	leg, lower
al	dalem	atay	liver
wangit	ngiwat	bibig	mouth
kuku	kuko	kuko	nail
bu'law	tengnged	leeg	neck
iyung	agong	ilong	nose
kanawit	paragpag	tadyang	rib
afa	abaga	balikat	shoulder
kuyung	tiyan	tiyan	stomach
ngipan	ngipen	ngipin	teeth
kararong	karabukob	lalamunan	throat
pa'ma	tangan	hinlalaki	thumb
kuramang	tangan ti saka	daliri ng paa	toe
dila	dila	dila	tongue

Ino addamit

Nu manurakketam

Ino addamit

1. Ammum a mattagalog?	1. Ammom ti agtagalog?
2. Ma'awatanku pay si bisang,
udde ammek ammu idamit.	2. Maawatak bassit ngem
Diak ammo nga isao.
3. Makadamitak si bisang.	3. Bassit laeng ti maisaar.
4. Sanna pingngandaw si _____
so dami'daw?	4. Ania ti _____iti saayo.
5. Ma'awatannu yo sapitangkuwera ya?	5. Maawatam ti ibagbagak?
6. Ammek ma'awatan.	6. Diak maawatan.
7. Ipidwam.	7. Ulitemman.
8. Igginayem a maddamit.	8. In-innayadem kadi ti agsao.
9. Nala'ingka a minggeles.	9. Naglaingka nga agsao
ti English.
10. Bakabakkan yo addamikku.	10. Saan nga kusto ti
panagsaok.
11. Makkalakammuwak kepay a
maddamit si iloko.	11. Agad-adalax pay laeng
nga agsao iti Ilocano.

1. Marunong ba kayong magsalita ng Tagalog?	1. Do you know how to speak Pilipino?
2. Nauunawaan ko po ng kaunti ngunit hindi ako makapagsalita.	2. I understand a little but I don't know how to speak it.
3. Nakakapagsalita ako ng kaunti.	3. I speak it a little.
4. Ano ang _____ sa inyong salita?	4. How do you say _____ in your language?
5. Nauunawaan mo ba ang aking sinasabi?	5. Do you understand what I am saying?
6. Hindi ko po nauunawaan.	6. I don't understand.
7. Pakiulit mo nga.	7. Please repeat that.
8. Magsalita kayo ng marahan.	8. Speak more slowly.
9. Mahusay kayong magsalita ng Ingles.	9. You speak English well.
10. Hindi maayos ang aking pagsasalita.	10. My speech is not grammatical.
11. Nag-aaral pa lamang akong magsalita ng Ilocano,	11. I am still learning how to speak Ilocano.

Nu manurakketam

1. Takkawangku abbu ino bolpennu ya? Malallamang.
 2. Manurakkak na ki ina.
 3. Ma'awaggu ino papel, selyo anna sobre.
 4. Itura'ngu sitaw ino angannu.
 5. Ida'nanggu na yo turakku.
 6. Maggatangak si aduwa a akkakinse a selyo, kasena tata a aggannam a disisay.
 7. Sintaw ino pattelegramantam?
1. Bulodekman ti penmo iti apagbiit.
 2. Agsuratakto ken ni Nanang.
 3. Masapulko iti papel, selyo ken sobre.
 4. Isuratmo ditoy ti naganmo.
 5. Pakibusonmo daytoy suratka.
 6. Gumatangak man ti dua nga selyo nga sagkikinse ken maysa nga sagesenta.
 7. Ayan ti pagtelegramaan ditoy?

1. Pahiram nga po ng 'ballpen' ninyo sandali.	1. May I borrow your pen for a moment?
2. Magpapadala ako ng sulat sa nanay ko.	2. I will send a letter to my mother.
3. Keilangan ko ng papel, selyo, at sobre.	3. I need paper, stamps and an envelope.
4. Lumagda kayo rito.	4. Sign your name here.
5. Dalhin ninyo ang sulat na ito sa koreo.	5. Take this letter to the post office.
6. Pagbilhan mo ako ng dalawang selyong tig-kikinse at isang selyong tig-sisisenta.	6. Sell me two 15 centavo stamps and one 60 centavo stamp.
7. Saan kami maaaring magpadala ng telegrama?	7. Where can we send a telegram?

Nu mangnganetam

Ino akkanannu

Maggatang anna mattawar

Nu mangnganetam

1. Mabisinak anna ga'ininumak.	1. Mabisinak ken maka-inumak.
2. Mangnganetamun.	2. Mangan tayon.
3. Mangngangka pelamang.
Ammeka ma'atal.	3. Manganka a nalaing.
Dika agbabain.
4. Nalawara nesiratam anna
alu'agatan.	4. Naimas ti sinda tayo
ken medyo nagasang.
5. Dagganannu lud.	5. Mangalaka pay.
6. Ammekun. Nabattuwakun.	6. Kuston. Nabsugakon.
7. Minumak abbu payi.	7. Makinumak man bassit.

1. Ako ay nagugutom at nauuhaw.	1. I am hungry and thirsty.
2. Kumain na tayo.	2. Let's eat now.
3. Kumain kayong mabuti; huwag kayong mahihiya.	3. Eat well, don't be shy.
4. Masarap at maanghang-
anghang ang pagkaing ito	4. It's delicious and a
little peppery.
5. Kumuha pa kayo.	5. Take some more.
6. Ayaw ko na, busog na ako.	6. I can't, I'm full.
7. Pahingi nga po ng inumin.	7. Give me a drink of water,
please.

Ino akkanannu

papet
arabung
futu na abat
kawasan
balatung
repolyo
singkafuy
bakaw
balansina
afut
laya
saluyut
danggu
gisantes
pissay
amiling
tafungaw
kalubasa
gassilang
kamatit

paria
rabong
sabunganay
utong
balatong
repolyo
kahoy
mais
tarong
bawang
laya
saluyot
lasona
gisantes
petsay
sili
tabungaw
karabasa
kamotí
kamatis

Mga Gulay

ampalaya
labong
puso ng saging
sitao, sitaw
monggo, balatong
repolyo
kamoteng-kahoy
mais
talong
bawang
luya
okra
sibuyas
sitsaro
petsay
siling pula
upo
kalabasa
kamoteng-baging
kamatis

ampalaya
bamboo shoots
banana blossom
beans--long
beans--monggo
cabbage
cassava
corn
eggplant
garlic
ginger
okra
onion
peas
pechay
red pepper
squash--white
squash--yellow
sweet potato
tomato

Bungabunga

atis
abukado

atis
abocado

atis
abokado

atis
avocado

abat	saba	saging	banana
ayog	nlog	niyog	coconut
narikit a ayog	naganus a nlog	buko	coconut-young
bayabat	bayabas	bayabas	guava
kalamansi	kalamansi	kalamansi	kalamansi
anangka	anangka	angka	jackfruit
mangga	mangga	mangga	mango
sangkis	sangkis	dalanghita	orange
tapaya	papaya	papaya	papaya
pinya	pinya	pinya	pineapple
lubban	lukban	suha	pomelo
kaymito	kaimito	kaimito	star-apple

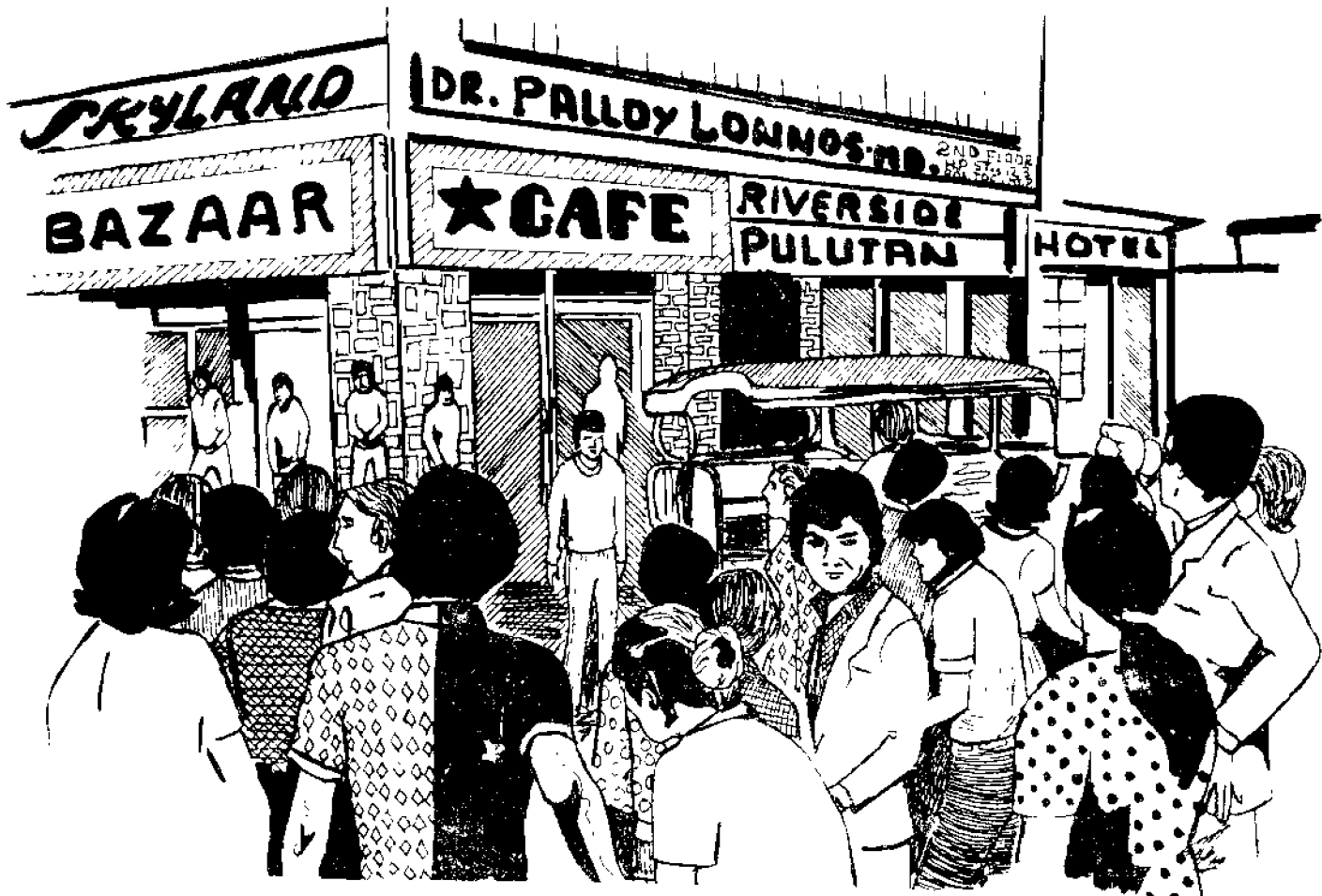
Laman			
ba'lag na baka	karne ti baka	karning baka	beef
ba'lag na manuk	karne ti manok	karning manok	chicken
ama	rasa	alimasag	crab
binisa'a nanangat	pindang	daing	dried fish
nanangat	ikan, lames	isda	fish
gogowa	pato	karning pato	duck
ba'lag na bafuy	karne ti baboy	karning baboy	pork

kafe	kapi	kape	coffee
-----	itsa	tsa, tsaa	tea
gatas	gatas	gatas	milk
asin	asin	asin	salt
asukar	asukar	asukal	sugar

Maggatang anna mattawar

1. Pidya yo tayerda to sinnun ya?	1. Mano ti sangayerda kadaytoy?
2. Nangina yan. Ammena dama a tawaran.	2. Nagngina daytan! Dila mabalin nga kissayam?
3. Nalaken yan.	3. Nalaka daytan.
4. Pidya kad anggammu?	4. Mano ti kayatmo aya?
5. Dagganannu si bisang.	5. Nayonam pay bassit.
6. Damana si lima pesut?	6. Mabalín iti lima a pisos?
7. Pidya yarda anggammu?	7. Sige, mano nga yarda ti kayatmo?
8. Maggatangka si basket?	8. Ading, Manang, gumatangka iti basket?
9. Sanna nangwa?	9. Asino ti nagaramid?
10. Inangwakungkepay.	10. Inaramidko.
Inaramid ti ima.
11. Sintaw nakkalakammuwanu a nangwa si basket?	11. Sadino ti nagadalam nga nagaramid ti basket?
12. Sinulduwannak i ina.	12. Ni Nanang. Isu ti nangisuro kaniak.

1. Magkano ang isang yarda ng telang ito?	1. How much is a yard of this cloth?
2. Ang mahal naman. Maaari bang tumawad?	2. That's expensive. Can't you give a discount?
3. Napakamura na ito.	3. It's very inexpensive as it is.
4. Magkano ang gusto mo?	4. How much would you want to pay for it?
5. Dagdagan mo pa ng kaunti.	5. Offer a bit more.
6. Ibibigay mo ba ng limang piso?	6. Can you give it for ₱5.00?
7. Sige. Ilan yarda ang kukunin mo?	7. Okay. How many yards do you want?
8. Ale, gusto ba ninyong bumili ng basket?	8. Ma'm, would you like to buy a basket?
9. Sino ang gumawa niyan?	9. Who made it?
10. Ako po. Gawa po ito sa kamay.	10. I made it myself. It's handmade.
11. Saan ka natutong gumawa ng basket?	11. Where did you learn how to make baskets?
12. Tinuruan po ako ng nanay ko.	12. My mother taught me.

Mangalyog

Tufukan ino dalam a angan na

Akkakokwa na langit

Makkakammu

Mangalyog

1. Ikkanakuno mattu tan iggamu. 1. Siakon ti mangkarga dayta kargam, Apo.
2. Ammemun, aneno miggam. 2. Bay-amon, addan ti mangkarga.
3. Takannu yan tata ta ibballangku. 3. Ibatim ta maysa ta awitek.
4. Pidya ammin ino pagangku? 4. Mano amin ti pagbayadko?
5. Nafulotin yan. A'dan taka pelang si appat a pesut. 5. Napalalo unay daytan. Ikkanka laeng iti uppat nga pisos.
6. Umangka sey Ilokos? 6. Mapanka idiy Ilocos?
7. On. Sanneno pattakayangku a umang sinay? 7. Wen, ania ti pagluganak nga mapan idiy.
8. Iyan a tarak ino pattakayanu. 8. Dayta nga lugan ti pagluganam.
9. Dandanannak. 9. Surotennak.
10. Sintawo pattakayangku a umang sey Santa Maria? 10. Ayan ti pagluganan nga mapan idiy Santa Maria?
11. Ge'oy, udde tawwara nu mattleka si traysikel. 11. Idiy, ngem nasaysayaat no agraysikelka.
12. Manantaw ino kabayangnga ino umang sey Baguio? 12. Kasano ti kabayagna iti panagbiase nga mapan idiy Baguio?

1. Mama, ako na ang magdadala.	1. Sir, I will carry. O.K.
2. Huwag na, may magdadala na.	2. Never mind, someone is doing it already.
3. Iwan mo ang isang iyan at ako na ang magdadala.	3. Leave that one; I will carry it.
4. Magkano ang sisingilin mo sa lahat ng ito?	4. How much will you charge for all this?
5. Ang mahal naman! Apat na piso na lang.	5. That's too much. I will give four pesos only.
6. Pupunta ba kayo sa Ilokos?	6. Are you going to Ilokos?
7. Oo, ano ang aking sasakyan papunta roon?	7. Yes, what do I take to get there?
8. Sumakay kayo sa bus na iyon.	8. You take that bus.
9. Sumonod kayo sa akin.	9. Follow me.
10. Saan ang sakayan patungo sa Santa Maria?	10. Where do I get the jeep to Santa Maria?
11. Sa dako roon, pero mabuti pa ay sumakay kayo sa tricycle?	11. Over there, but it's better to take a tricycle.
12. Gaano katagal ang biyahe papunta sa Baguio?	12. How long is the trip to Baguio?

13. Gumagumeda walu orat.	13. Landani walo nga bras.
14. Mabbalibaletam?	14. Agbalon tayo?
15. Sintawo paddassannu?	15. Sadino ti pagdissaagam?
16. Umangkayu kappay, ulitag,
titti?	16. Pagdissaagan? Aglugan
kayo, tata, nana?
17. Mattakekayun. Iyekwako
iggandawira so atap.	17. Aglugan kayon. Ikangak
ti kangayo dita rabaw ti
jeep.
18. Pidya piletik anyo attuk ya?	18. Mano ti pletek kantudo
daytoy kangak?
19. Sey merkadu ino paddassangku.	19. Dita merkado ti
pagdissaagak.

13. Humigit-kumulang sa isang umaga at isang gabi.	13. A day and a night, more or less.
14. Kailangan bang magdala tayo ng makakain sa daan?	14. Should we take something to eat on the way?
15. Saan kayo bababa?	15. Where will you get off?
16. Sasama ba kayo, mama, ale?	16. Are you coming, uncle, auntie?
17. Sakay na. Ilalagay ko ang kargada ninyo sa ibabaw ng dyip.	17. Get on. I will put your cargo on top of the jeep.
18. Magkano ang aking pasahé pati kargada ko?	18. How much is the fare for myself and the cargo?
19. Bababa ako sa palengke.	19. I'll get off at the market.

Tufukan ino dalam a angan na

1. Gaddangngannu pelang yan.
 2. Mamadiwanangka tan nabbara'ngalan a dalam.
 3. Mamadawika na nu malla'wukka so tetay.
 4. Antoma'da amam anni inam?
 5. Ana i ama so kalekay, ana i ina so dufafa.
 6. Ulitaggu ino makan balay so likud neno simba'an.
 7. Manu'dukayu sinay.
 8. Maddawukkeyu sitaw.
 9. Mittuggayu so bara'ngalla dalam.
 10. Maddassakun taw.
1. Agderetsoka laeng dita.
 2. Agpakanawanka dita nagsulian ti kalsada.
 3. Agpakanawanka kalpasan ti rangtay.
 4. Ayan ni Tatangmo ken ni Nanangmo?
 5. Adda ni Tatang idiy ngato, ngem ni Nanang ket adda dita baba.
 6. Ti balay iti likudan ti simbaan ket balay ni uliteg.
 7. Sumang-at kayo idiy.
 8. Sumalog kayo ditoy.
 9. Agsardeng kayo dita nagsulian ti kalsada.
 10. Agdissaagak ditoyen.

1. Lumakad kayo ng tuloy-tuloy.	1. Go straight ahead.
2. Kumanan kayo sa kanto.	2. Turn right at the corner.
3. Kumaliwa kayo pagkalampas
ng tulay.	3. Turn left after the bridge.
4. Nasaan ang tatay at nanay mo?	4. Where are your father and
mother?
5. Ang tatay ay nasa itaas, ang
nanay po naman ay nasa ibaba.	5. He is upstairs but mother is
downstairs.
6. Ang bahay na nasa likod ng
simbahan ay sa aking tiyo.	6. The house behind the church
is my uncle's.
7. Umakyat kayo.	7. Climb up there.
8. Bumaba kayo.	8. Come down here.
9. Huminto sa kanto.	9. Stop at the corner.
10. Bababa na ako rito.	10. I will get off here.

1. Nalawad se ammenan muranin.
2. Napatu se dawunin ma'lud.
3. Nala'bat.
4. Malleleleled se mangin sey
Cagayan.
5. Naluyak yo dalan se aggururan.
6. Nuran si natuyag singgafi.
7. Nala'gatak so addug so gafi.
8. Napatu sitaw udde nala'bat sey
Baguio.

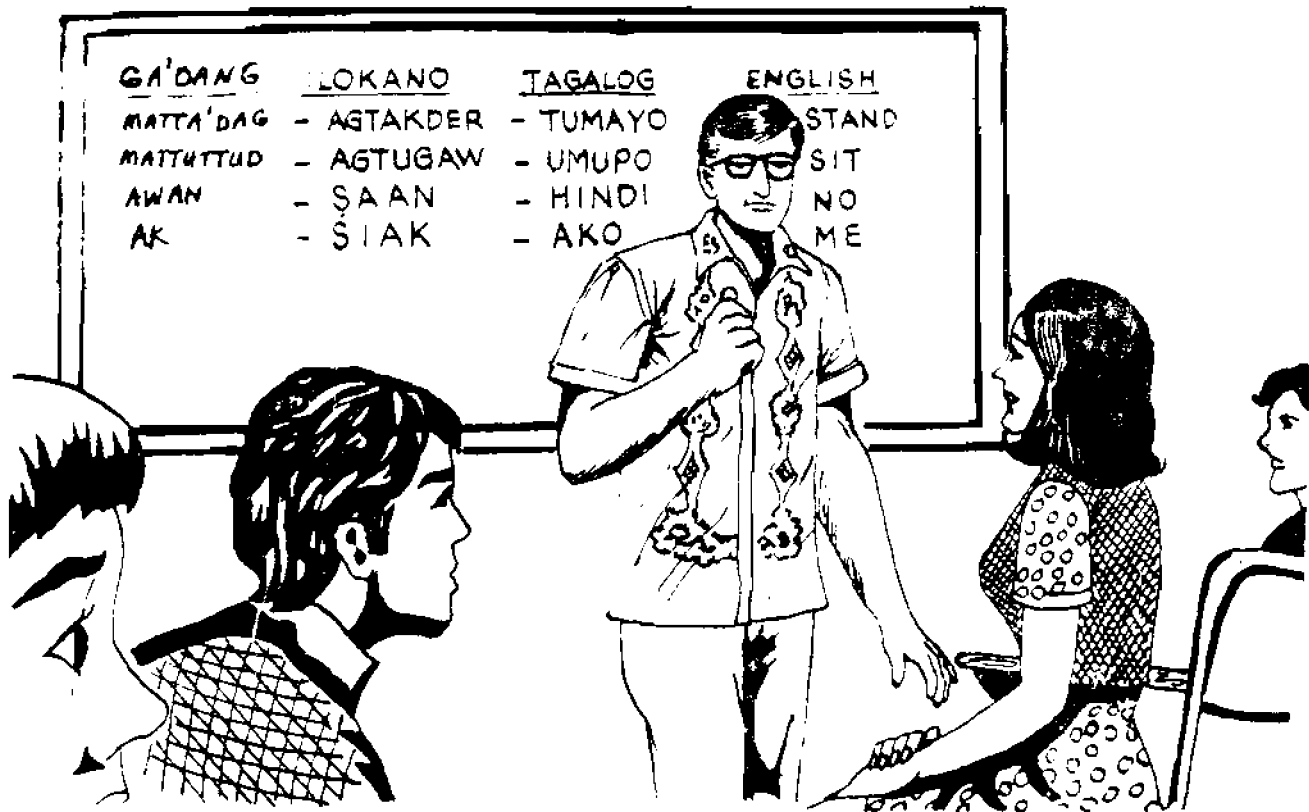
1. Nasayaat ta saanen nga
agtutudo.
2. Nakapudpudot ta kalgaw
ngamin.
3. Naglammir.
4. Naka-angangin ta adoa
ngamin bagyo idiy
Cagayan.
5. Nakapitpitak ti kalsada
ita nga panagtutudo.
6. Nagtudo ti napigsa idi
kalman.
7. Nakariingak gapu iti
gurrucd idi rasi.
8. Napudot diroy ngem
nalamiis idiy Baguio.

1. Mabuti at hindi na umuulan.	1. It's good that it's no longer raining.
2. Napakainit dahil tag-init na ngayon.	2. It is very hot because it's dry season.
3. Maginaw.	3. It is cold.
4. Mahangin dahil may bagyo sa Cagayan.	4. It is very windy because there's a typhoon in Cagayan.
5. Ang daan ay maputik dahil tag-ulan.	5. The road is muddy because it's rainy season.
6. Umulan ng napakalakas kahapon.	6. It rained very hard yesterday.
7. Nagising ako dahil sa kulog kagabi.	7. The thunder woke me up last night.
8. Mainit dito pero maginaw sa Baguio.	8. It is hot here but it is cold in Baguio.

Makkakammu

1. Sintawo paggatangan si bannawag?
 2. Sintawo pappapayangayanku si aggurattan?
 3. Sintawo agyanan na dentista?
 4. Sintaw pangappan si tiket nu mattakayeta si eroplano?
 5. Ituldum ino dalan a umang sey merkado.
 6. Sintaw ino nalawara restawrant?
 7. Aroyu kepayo Trinidad?
1. Ayan ti paggatangan iti pagiwarnak?
 2. Ayan ti agtartarimaan ti relo ditoy?
 3. Ayan ti dentista?
 4. Ayan ti pangalaan ti tiket nga aglugan ti eroplano?
 5. Ayan ti dalan nga mapan idlay merkado.
 6. Ayan ti nasayaat nga restaurant?
 7. Adayo pay ti Trinidad?

1. Saan ako makakabili ng pahayagan?	1. Where can I buy a newspaper?
2. Saan maaaring magpakumpuni ng relo?	2. Where can I get a watch repaired?
3. Saan mayroon dentista?	3. Where is a dentist?
4. Saan makakabili ng tiket sa eroplano?	4. Where is the airplane ticket office?
5. Saan ang papuntang palengke?	5. Show me the way to the market.
6. Saan mayroon mabuting 'restaurant'?	6. Where is a good restaurant?
7. Mas malayo pa ba sa Trinidad?	7. Is it much further to Trinidad?

Sey giskwelan

Ayam anna korwan a makkarayam

Sey giskwelan

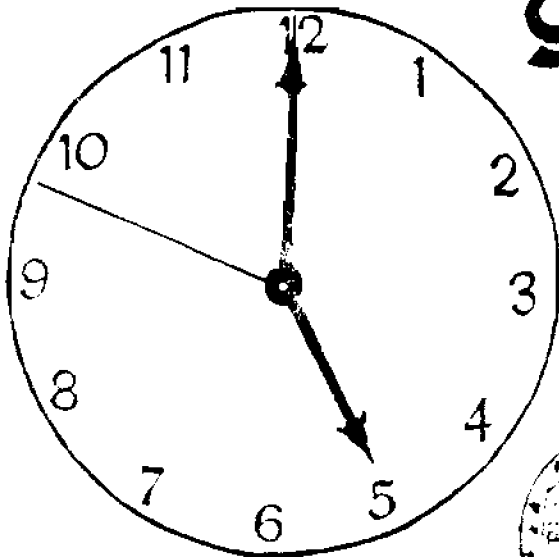
1. Dingngaggandaw kadda.	1. Denggenyo nga umuna.
2. Dingngaggandaw kadda si napya.	2. Denggenyo nga nalaing.
3. Tabbandaw ino pakibebut.	3. Sungbatanyo ti saludsod.
4. Ikokwayu ino mabbasa.	4. Pigsanyo ti agbasa.
5. Nakandaw pelango mabbasa.	5. Dayta matayo ti pagbasayo.
6. An'adalandaw kappena.	6. Adalenyonto manen.
7. Mappakabebutak ta tabbandaw	7. Agsaludsodak ket sungbatanyo.
8. Matta'dagga.	8. Tumakder kayo.
9. Mattuttugga.	9. Agtugaw kayo.
10. Itayaddawo kama'daw nu ammuyu ino tabbangnga.	10. Itayagyo ti imayo no ammoyo ti sungbatna.
11. Ikokwammu maddamit. Ampera ka maddingngag.	11. Pigsam ti agsao. Saan daka nga mangngag.
12. Nalawad.	12. Nasayaet.
13. Dama na.	13. Kusto dayta.
14. Bakkan.	14. Saan nga kusto.

1. Makinig muna kayo.	1. Listen first.
2. Makinig kayong nabuti.	2. Listen carefully.
3. Sagutin (ninyo) ang tanong.	3. Answer the question.
4. Basahin (ninyo) ng malakas.	4. Read aloud.
5. Sasahin (ninyo) ng mahina.	5. Read silently.
6. Pag-aralan ninyo itong muli.	6. Study it again.
7. Magtatanong ako, sagutin
ninyo.	7. I'll ask a question,
you answer.
8. Tumayo ka.	8. Stand up.
9. Maupo ka.	9. Sit down.
10. Itaas ninyo ang inyong kamay
kung alam ninyo ang sagot.	10. Raise your hand if you
know the answer.
11. Lakasan mo. Hindi namin
marinig.	11. Speak louder. We can't
hear you.
12. Magaling.	12. Good.
13. Tama.	13. Right.
14. Mali.	14. Wrong.

Ayam anna korwana makkarayam

daffug	nuang	kalabaw	carabao
kusa	pusa	pusa	cat
piyak	piek	sisiw	cnick
manuk	manok	manok	chicken
baka	baka	baka	cow
lamag	buwaya	buwaya	crocodile, alligator
utta	ugsa	usa	deer
atu	aso	aso	dog
tukak	tukak	palaka	frog
babayak	bayyek	kiti-kiti	tadpole
alifut	alibut	tuko	gecko
gansu	ganso	gansa	goose
upa	upa	inahing manok	hen
kabayu	kabalyo	kabayo	horse
alifut, silay	alutiit, banyas	butiki	lizard
uwaw	sunggo	matsing, unggoy	monkey
akad	utut	daga	mouse, rat
bafuy	baboy	baboy	pig
lalong	kawitan	tandang	rooster
ulag	uleg	ahas	snake
dagga	pagong	pagong	turtle

taggam	kuton	langgam	ant
ayokan	uyukan	bubuyog	bee
asamasami, arwad	barrairong	salagubang, uwang	beetle
alifambang	kulibangbang	paru-paro	butterfly
u'git	igges	higad	caterpillar
afat	gayaman	alupihan	centipede
bala'ingan	ipes	ipis	cockroach
kuriyat	kuryat	kuligli	cricket
susut	simot-simot	tutubi	dragonfly
kalipappat	kulalanti	alitaptap	firefly
silang	timel	pulgas	flea
afungat	ulmog	hanip	chicken flea
langaw	ngilaw	langaw	fly
sasat	dudon	balang, tipaklong	grasshopper
kutu, lita	kuto, lis-a	kuto	louse, lice
ilak	lamok	lamok	mosquito
alifambang	sinan kulibang- bang	gamu-gamu	moth
kakawa	lawwa-lawwa	gagamba	spider
anay	anay	anay	termite
u'git	igges	uod, bulati	worm

9 4 3 6
1 2 5 8
0 7

Ino orat

Bilang

Pirak

Ino orat

1. Sanneno oratto mitintam?
2. Alas nuwebe si gigi'bat.
Ala una si fuwab.
Alas dos treinta si fuwab.
Alas kuwatro kwarenta isingko
si fuwab.
3. Mabayag kepay?
4. Sanna orattin?
5. Naladokan.

Linggu

Lunes

Martes

Miyerkoles

Huwebes

Biyernes

Sabado

1. Ania nga oras ti miting
tayo?
2. Alas nueve iti pigat.
Ala una iti malem.
Alas dos treinta iti malem.
Alas kuartro kwarenta
isingko iti malem.
3. Mabayag pay?
4. Ania ti orasen?
5. Naladawkan.

Dominggo

Lunes

Martes

Mierkoles

Huebes

Biernes

Sabado

1. Anong oras magsisimula ang pulong?
2. Alas nuebe ng umaga.
Ala-una ng hapon.
Alas-dos medya ng hapon.
Alas kwatro-kwarenta'y singko ng hapon.
3. Matatagalan pa ba?
4. Anong oras na?
5. Huli na kayo.

Linggo

Lunes

Martes

Miyerkoles

Huebes

Biyernes

Sabado

1. What time does the meeting start?
2. Nine in the morning.
1:00 in the afternoon.
At 2:30 pm.
At 4:45 pm.
3. Will it be a long time yet?
4. What is the time?
5. You're late.

Sunday

Monday

Tuesday

Wednesday

Thursday

Friday

Saturday

Aw anna gafi

1. aw, gafi	1. aldaw, rabii
2. sito aw, sito gafi	2. ita nga aldaw, rabii
3. singgafi, so gafi	3. idi kalman, rabii
4. daramat, fuwab nu daramat	4. inton bigat, rabii no bigat
5. sin taw	5. idi naminsan nga aldaw
6. gafi singgafi	6. idi naminsan nga rabii
7. fuwab singgafi	7. idi kalman ti malem
8. sisi'lap	8. sumipngget
9. lammuk	9. sardam
10. tangnga na gafi	10. tengnga ti rabii
11. marifarifad	11. parbangon
12. gigi'bat	12. agsapa
13. tangnganaw	13. tengnga ti aldaw, agmatuon
14. fuwab	14. malem
15. alidaga	15. panaglennek ti init

1. araw, gabi	1. day, night
2. ngayon, mamayang gabi	2. today, tonight
3. kahapon, kagabi	3. yesterday, last night
4. bukas, bukas ng gabi	4. tomorrow, tomorrow night
5. kamakalawa	5. day before yesterday
6. kamakalawa ng gabi	6. night before last
7. kahapon ng hapon	7. yesterday afternoon
8. agaw-dilim	8. twilight
9. pagkalipas ng dilim	9. after dark
10. hating-gabi	10. midnight
11. madaling-araw	11. dawn
12. umaga	12. morning
13. tanghali	13. noon
14. hapon	14. afternoon
15. paglubog ng araw	15. sunset

1. so da'bu
2. so gigi'bat
3. nu fuwab
4. ingke'in
5. papanna

1. itay laeng
2. itay bigat
3. inton nalem
4. itak
5. madamdama

1. tata si aw
2. ta linggwan
3. ta dakkag
4. tarun
5. aw
6. gafi

1. maysa nga aldaw
2. maysa a lawas
3. makabulan
4. makatawen
5. aldaw
6. rabii

1. ana pelang na aw
2. kadda aw
3. sin tata tarun
4. to tarun
5. nanu tata tarun

1. addanto laeng ti aldaw
2. kada-aldaw
3. itay napan, napalabas a
tawen
4. ita nga tawen.
5. inton umang nga tawen

1. kanina
2. ngayon umaga
3. ngayon hapon
4. ngayon
5. mamaya

1. a while ago
2. this morning
3. this afternoon
4. now
5. later

1. isang buong araw
2. isang linggo
3. isang buwan
4. isang taon
5. araw
6. gabi

1. one 24 hour period
2. one week
3. one month
4. one year
5. day time
6. night time

1. balang-araw
2. araw-araw
3. nakaraan taon

1. someday
2. every day
3. last year

4. ngayon taong ito
5. sa susunod na taon

4. this year
5. next year

Bilang

tata	maysa	isa	1
adwa	dua	dalawa	2
tallu	tallo	tatlo	3
appat	uppat	apat	4
lima	lima	lima	5
annam	innem	anim	6
pitu	pito	pito	7
walu	walo	walo	8
asam	siam	siyam	9
tafulu	sangapulo	sampu	10
adwafulu	duapulo	dalawampu	20
tallufulu	tallopulo	tatlumpu	30
appatafulu	uppat a pulo	apatnapu	40
limafulu	limapulo	limampu	50
annamafulu	innem a pulo	animnapu	60
pitufulu	pitopulo	pitumpu	70
walufulu	walopulo	walumpu	80
asamafulu	siam a pulo	siyamnapu	90
tatut	sangagasut	isang daan	100
tarifu	sangarito	isang libo	1000

ma'unta	umuna	una	first
mekadwa	naikadua	ikalawa	second
mekatallu	maikatlo	ikatlo	third
mekappat	maikapat	ikapat, ikaapat	fourth
mamita	maminsan	minsan	once
mamidwa	mamidua	dalawang beses, ulit	twice
mami'lu	namitlo	tatlong beses, ulit	thrice
mamippat	mamimpat	apat na beses, ulit	four times
mamillima	naminiima	limang beses, ulit	five times
masosonay	masansan	madalas	often, every
gagamitta	sagpaminsan	bihira	seldom, only
kanayun	kanayon	malimit, palagi	always, con'

Pirak

disisay

peseta

tatalapit

pesut

pesut e peseta

tallu talapit

lima pesut

dies

beinte

singkuenta

pisos

uno bainte

uno singkuenta

singko pesos, lima a pisos

diyes, diyes sentimos	P .10
bente, bente sentimos	P .20
singkwenta, singkwenta sentimos	P .50
piso	P1.00
uno beinte	P1.20
uno singkwenta	P1.50
limang piso	P5.00